

Второ европейско проучване за качеството на живот

Семеен и професионален живот

Резюме

Въведение

Демографските проблеми и развитията на пазара на труда формират професионалния и семейния живот на европейците и имат много важни последици за бъдещето. Демографските промени са задействани от изменящите се модели на формиране на семейството, от смяната в ролите на мъжете и жените въщи и от увеличената продължителност на живота и географската мобилност. Преобразуването на пазара на труда доведе до растяща икономическа нестабилност и несигурност на работните места, както и до увеличение на производителността и гъвкавостта на труда. Второто *Европейско проучване за качеството на живот* (EQLS), проведено от Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound) през 2007 г., предлага всеобхватна картина на различните социални реалности в 27-те държави-членки и в Норвегия, както и в страните кандидатки Хърватия, Бившата югославска република Македония и Турция.

В настоящия доклад се разглежда темата за семейния и професионалния живот в Европа и се търсят начини за постигане на по-добър баланс между професионалните изисквания и семейните отговорности. Натискът за повече гъвкавост в трудовоправния статус (по-малко дългосрочни работни места на пълно работно време), работни часове (нестандартни часове, по-интензивен труд) и мобилност, както и повишената несигурност на работните места и професионалната кариера засягат по-специално жените и създават напрежения между професионалния и семейния живот. Докладът анализира тези напрежения и изследва предисторията на различните институционални организации, структури на пазара на труда и културни фактори – всичките важни за съвместяване на професионалния и семейния живот в съвременното общество.

Контекст на политиката

Политиките на ЕС, насочени към съвместяване на професионалния и семейния живот, претърпяха постепенно изместване на обхвата — от равното третиране на жените и мъжете на работното място към необходимост от по-голяма степен на заетост за

стимулиране на икономическия растеж, начини за постигане на баланс между професионален и личен живот, а напоследък начини за насърчаване на по-висока раждаемост. По-конкретно, през последното десетилетие тези политики бяха преразгледани, за да се подчертае фактът, че балансът между професионалния и личния живот, разделението между полове на платения и неплатения труд и повишаването на раждаемостта са еднакво важни аспекти на тези политики. Според Европейската комисия „политиките на съвместяване са основните отговори на дългосрочните икономически и демографски проблеми и съответно, трябва да бъдат засилени, за да се стимулира растежът“.

Основни заключения

Семеен живот

Констатирано е забележително многообразие на семейните модели в Европа между отделните страни и групи от страни. Европейските домакинства са организирани различно най-вече в ранните (начало на партньорство и отглеждане на деца) и по-късните етапи (фазата „празно гнездо“ и разпадане на връзката) на семейния живот и имат ясно изразено измерение „пол“. Двойка с деца е преобладаващият модел сред лицата на възраст от 35 до 49 години и варира най-малко между отделните страни.

Домашните отговорности се изразяват главно в полагане на грижи; заниманията с деца отнемат много повече време от грижите за възрастни роднини и роднини с увреждания. Има значителни различия по възраст и пол във времето, прекарано в неплатен труд и всекидневно участие в полагане на грижи и домакински дейности. Неплатено работно натоварване е най-високо при хора на възраст между 35 и 49 години, особено жени, следвани от хора на възраст от 25 до 34 години. За разлика от мъжете, времето, прекарано от жените в неплатен труд и ежедневни ангажименти, не се различава много между отделните страни. Обхватът на различията между половете е свързан със схващанията за ролите на половете, като субективната оценка на неравенството между

мъжете и жените въщи съответства на обективната картина: мъжете потвърждават, че работят по домакинските задачи по-малко, отколкото им се полага, а жените заявяват, че правят повече от полагащия им се по справедливост дял.

Баланс между професионалния и личния живот

Общо взето, европейците са по-неудовлетворени от продължителността на времето, което прекарват със семейството си, отколкото от тази на работното си място, като семейният живот е в по-голяма степен приспособен към работните изисквания, отколкото организацията на трудовата дейност — към семейния живот. Между отделните държави има съществени различия по отношение на причините за незадоволителния баланс между професионалния и личния живот. В скандинавските страни, както и в страните от Бенелюкс и Франция, невъзможността да се постигне задоволителен баланс между професионалния и личния живот се дължи на липса на време. В държавите от Централна и Източна Европа и в страните кандидатки балансът между професионалния и семейния живот е отрицателно повлиян преди всичко от умората, дължаща се на лошите условия на труд в резултат на дълго работно време. Балансирането между работата и семейството изглежда по-лесно в немско говорещите и англосаксонските държави: това може да се обясни с по-малкия дял на двойки от двама работещи и работещи самотни майки в тези страни.

Балансът между професионалния и семейния живот зависи също от броя на децата и тяхната възраст. Недостигът на време се засилва с нарастване на броя на децата и е по-голям при родителите с малки деца. Въпреки че грижите за възрастни роднини са по-малко разпространени от грижите за деца, за извършващите ги всекидневно те изглеждат не по-малко трудни от грижите за деца.

Баланс между професионалния и семейния живот и удовлетвореност от живота

Въпреки по-малко обвързващите и по-сложни семейни и социални взаимоотношения (отслабването на семейните връзки е повод за притеснения) семейството остава единствената сфера на общуване и подпомагане в Европа. Двойките с деца, които могат да разчитат на семейна помощ, са по-щастливи от двойките без деца, от хора без партньор или хора, които не могат да разчитат на каквато и да била финансова, морална или здравна помощ от своите семейства или приятели. Самотните родители са с най-ниски от всички нива на удовлетвореност от живота.

Европейците, които имат работа, се радват на по-голяма удовлетвореност от живота, отколкото икономически неактивните граждани и безработните. От друга страна, усещането за

прекомерно работно натоварване поради професионални или семейни задължения води до съществен спад на удовлетвореността от живота. Жените, които работят извън дома и преживяват конфликта между професионалния и семейния живот, са обикновено по-малко удовлетворени от живота, отколкото жените, които работят само въщи. В крайна сметка, безработицата има най-отрицателно въздействие върху удовлетвореността: дори хората, които съобщават за сериозен конфликт между професионалния и семейния живот, са далеч по-удовлетворени от живота, отколкото безработните.

Ориентири за политиката

- С оглед на това, че ръстът на заетостта и броя на населението играе важна роля за гарантирането на устойчив растеж, политиките за подпомагане на прехода към зряла възраст (по-специално постъпването на работа) трябва да се оценяват по отношение на това, доколко подкрепят партньорството и родителските грижи.
- Политиките, целящи създаване на подходящи условия за съчетаване на семейния и професионалния живот, трябва да водят не само до по-добро приспособяване към изискванията на двете сфери, но и да оказват благотворно влияние върху баланса между професионалния и личния живот и удовлетвореността от живота на хората в съвременните общества.
- Подобрените услуги за възрастните хора могат да помогнат на семейните мрежи да изпълняват своите отговорности за полагане на грижи.
- Преразпределянето на грижите по отношение на пола, формалните и неформалните уговорки и многообразието на услуги за оказване на грижи представлява основен фактор в политиките за съвместяване. Особено необходими са мерки за насърчаване на преразпределянето на грижите между жените и мъжете в семейството.
- Повече внимание трябва да се обърне на нарастващите несъответствия между търсенето и предлагането на грижи за възрастни роднини и роднини с увреждания, по-специално в страните от Централна и Източна Европа.

Допълнителна информация

Докладът от EQLS „Семеен и професионален живот“ може да бъде намерен онлайн на:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1002.htm>

Обзорният доклад от EQLS и допълнителните анализи на данните от проучването могат да бъдат намерени на уебсайта на Eurofound на:
<http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Teresa Renahan, служител по въпросите на информацията
ter@eurofound.europa.eu